

Маріупольський
університет

ПРОГРАМА

**вступних випробувань
на 2024 рік**

для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія ОПП «Практична психологія»

Програма вступних випробувань на 2024 рік для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія». Київ : МДУ, 2024. 12 с.

Розробники:

Олена СТУЛІКА – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології.

Ольга ПУЧИНА – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Рецензенти:

Грицук О.В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки Горлівського інституту іноземних мов Державного навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Гірман Н.О., КЗ «Маріупольський дитячий будинок змішаного типу «Центр опіки» для дітей дошкільного і шкільного віку», практичний психолог. Спеціаліст вищої категорії, присвоєне звання «практичний психолог-методист».

Зміст програми вступного фахового випробування для здобуття ОС «Магістр» зі спеціальності 053 «Психологія» визначений на основі базових дисциплін циклу професійної підготовки, які складають фундаментальну, загально-професійну підготовку.

Програма затверджена на засіданні кафедри практичної психології

Протокол № 7 від 20 лютого 2024 р.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ІСПИТУ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 053 «ПСИХОЛОГІЯ» ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ КОРИСТУЮТЬСЯ СПЕЦІАЛЬНИМИ УМОВАМИ ВСТУПУ.....	4
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	10

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ІСПИТУ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ДРУГОГО
(МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
053 «ПСИХОЛОГІЯ» ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ КОРИСТУЮТЬСЯ СПЕЦІАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ВСТУПУ**

Пояснювальна записка

Формою вступних випробувань здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю **053 «ПСИХОЛОГІЯ»** є фаховий екзамен у письмовій формі із використанням інформаційно-комунікаційних технологій Zoom, Viber, WhatsApp, Telegram, Google Meet тощо та навчального порталу Moodle МДУ протягом 2 годин.

Загальні вимоги до вступників:

1. наявність ступеня бакалавра або диплома спеціаліста;
2. відповідний рівень професійної підготовки, який перевіряється при перехресному вступі перевіряється на вступній співбесіді за спеціальністю;
3. певний рівень результатів студентської наукової підготовки, яка підтверджується нагородами та участю в конференціях, друкованими роботами, оцінкою стажування за кордоном тощо;
4. певний рівень іноземних мов.

На підставі представлених документів формується рейтинг вступників на ОС «Магістр», на підстав якого вступники проходять конкурсний відбір.

Питання складені у відповідності з програмами наступних дисциплін:

- загальна психологія,
- вікова психологія,
- соціальна психологія,
- педагогічна психологія,
- диференційна психологія,
- клінічна та патопсихологія
- експериментальна психологія
- основи психологічного консультування.

Блок тестових завдань (загальної, вікової, соціальної, педагогічної, диференційної та клінічної психології) охоплює базові теми з нормативних курсів підготовки психологів. Знання змісту цих тем надає студентам змогу розкрити загальні питання психології, закономірності психічних процесів, психічної діяльності, емоційно-вольової сфери особистості, її індивідуальні особливості; розглянути основні теоретичні погляди провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі індивідуального розвитку людської психіки та охарактеризувати закономірності її формування від народження до старості; продемонструвати знання з соціальної психології щодо базових визначень особистісних взаємодій в суспільстві, динаміки групового розвитку, самоствалення та ставлення до інших; визначити особливості індивідуальних розбіжностей у базових психологічних категоріях, диференціювати гендерні, вікові та професійні особливості людини; здійснити аналіз психічних станів особистості, характерологічних особливостей хворого, джерел невротичних розладів людини.

Час виконання письмової роботи складає 1,5 години.

Перелік орієнтованих питань

Питання з навчальної дисципліни «Загальна психологія»

1. Задачі та методи сучасної психології. Зв'язок психології з іншими науками.
2. Особистість та її структура. Теорії особистості в психології.
3. Свідомість як цілковита людська особливість. Виникнення та розвиток людської свідомості.
4. Поняття про мовлення. Функції та різновиди мовлення.
5. Уява та її різновиди. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю. Фізіологічні основи уяви.
6. Мислення. Види розумових операцій за П.Я. Гальперінім. Процес розуміння та процес розв'язання завдань.
7. Пам'ять, види пам'яті. Теорії пам'яті в психології. Запам'ятовування та його різновиди.
8. Виникнення та розвиток людської психіки. Концепція О.М. Леонтьєва – Фабрі.
9. Структура людської діяльності та основні її характеристики.
10. Фізіологічні основи темпераменту, головні властивості та факти прояву.
11. Характеристика уваги. Концепція уваги за Л.С. Виготським.
12. Спілкування як вид діяльності. Структура комунікативної діяльності за О.М. Леонтьєвим.
13. Структура здібностей. Індивідуальні відмінності у здібностях людей.
14. Характер та особливості його формування. Типології акцентуацій характеру.
15. Структура мотивації. Психологічна характеристика мотивів.
16. Психічні характеристики вольової діяльності. Довільні дії та їх особливості.
17. Психологічні особливості сприймання. Моделі сприйняття інформації.
18. Виникнення відчуттів. Види відчуттів.
19. Поняття про увагу. Психологічні теорії уваги.
20. Уява. Способи розвитку уяви.

Питання з навчальної дисципліни «Вікова психологія»

1. Періодизація життєвого циклу людини. Проблема обґрунтованого критерію періодизації в психології.
2. Методологічні принципи і методи дослідження вікового розвитку людини.
3. Літичний та критичний розвиток. Значення та задачі вікових криз.
4. Труднощі та аномалії психічного розвитку людини.
5. Поняття «вік» та «розвиток» у віковій психології. Закономірності, рушійні сили розвитку особистості.
6. Теорія Ж. Піаже про розвиток дитячого інтелекту. Феномен Ж. Піаже.
7. Соціальна ситуація розвитку в онтогенезі. Новоутворення вікових періодів.
8. Основні положення культурно-історичної теорії Л.С. Виготського.
9. Епігенетична концепція розвитку особистості за Е. Еріксоном.
10. Концепція морального розвитку особистості Л. Кольберга.
11. Провідний вік діяльності (ПВД) – визначення, види. Характеристика ПВД в різні періоди життя людини.
12. Підходи вітчизняних психологів до рішення проблеми розвитку особистості (Д.Б. Ельконін).
13. Загальна характеристика розвитку дитини у ранньому віці.
14. Розвиток психічних функцій в дошкільному віці.
15. Особливості функціонування пізнавальних процесів у молодшому шкільному віці.
16. Особливості розвитку психічних функцій у старшому шкільному віці.

17. Анатомо-фізіологічна перебудова організму і її вплив на особистість підлітка.
18. Вікові особливості ранньої та пізньої юності. Теорії юності в психології.
19. Динаміка розвитку психічних функцій дорослої людини. «Біографічні» кризи.
20. Зміна сенсорно-перцептивної сфери, пізнавальних процесів у людей похилого та старчого віку. Психологічні типи людей похилого віку.

Питання з навчальної дисципліни «Соціальна та педагогічна психологія»

1. Мотиви навчальної діяльності студентів. Динаміка розвитку навчальної і професійної мотивації.
2. Соціальна роль як реалізація статусу та позиції особистості.
3. Механізми процесу соціалізації індивіда, її джерела та головні чинники.
4. Структурна організація засвоєння знань, вмінь та навичок.
5. Загальні положення діяльнісного підходу в навчанні.
6. Головні підходи вивчення малих соціальних груп. Структура взаємовідносин у малій соціальній групі.
7. Спілкування як форма вияву соціальної активності особистості. Функції та основні механізми спілкування.
8. Проблема співвідношення навчання і розвитку.
9. Індивідуальна здібність дитини до навчання: види, рівні, етапи, прояви.
10. Педагогічна оцінка як фактор стимулювання учбової діяльності.
11. Позиція як інтегральна система вибіркового відносин особистості.
12. Соціально-психологічні механізми спілкування та основні принципи соціальної перцепції.
13. Загальна характеристика учбової діяльності.
14. Основні види соціальної взаємодії. Етапи рефлексії, ідентифікації, стерео типізації.
15. Характеристика учбової задачі в структурі учбової діяльності.
16. Теорії походження лідерства. Стилї лідерства та керівництва.
17. Закони формування навичок. Фактори, що впливають на формування навичок.
18. Основні види девіантної поведінки в підлітковому віці. Профілактика девіацій у підлітків.
19. Характеристика батьківсько-дитячих взаємовідносин. Стилї сімейного виховання.
20. Педагогічна оцінка як фактор стимулювання учбової діяльності.

Питання з навчальної дисципліни «Диференційна психологія»

1. Предмет і завдання диференціальної психології.
2. Фактор спадковості як умова розвитку організму.
3. Біологічні та соціальні чинники індивідуальних відмінностей.
4. Особливості взаємодії людини і середовища (за У. Бронфенбреннером).
5. Психологічний простір особистості (структура, свойства). Психологічні границі особистості.
6. Структура індивідуальності (Б.Г.Анан'єв, В.С.Мерлін, Е.А.Голубєва, В.М.Русалов).
7. Асиметрія півкуль та її прояв. Фактори розвитку асиметрії в онтогенезі.
8. Теорії інтелекту. Види інтелекту. Мудрість як форма інтелекту (П.Бальтес).
9. Основні теорії темпераменту.
10. Типологія характеру. Акцентуації характеру.
11. Концепції виникнення здібностей
12. Теорії особистості (А.Ф.Лазурський, Дж.Гилфорд, Р.Кеттел, Айзенк, В. Мишел, Л. Первин).
13. Статеві відмінності психологічних якостей.
14. Культурні стереотипи поведінки чоловічків і жінок.

15. Психологічна характеристика діяльності людини.
16. Індивідуально-психологічні особливості людини в професійній діяльності.
17. Я-концепція як основа життєвого стилю.
18. Особливості індивідуального стилю діяльності(В.С.Мерлин; ЕА.Климов).
19. Копінг у структурі життєдіяльності людини (копінг-стратегії, копінг-механізми, копінг-ресурси).
20. Використання копінг-стратегій чи механізмів психологічного захисту у ситуації дискомфорту.

Питання з навчальної дисципліни «Клінічна та патопсихологія»

1. Клінічна психологія як розділ психологічної науки.
2. Становлення та розвиток клінічної психології.
3. Об'єкт та предмет професійної діяльності клінічного психолога.
4. Взаємозв'язок клінічної психології з іншими галузями психологічних та медичних знань.
5. Види діяльності клінічного психолога.
6. Методологічні принципи клінічної психології.
7. Основні завдання та загальні принципи психологічного дослідження в клініці.
8. Методи клінічної психології.
9. Психологічний супровід діагностичного процесу.
10. Комунікативні аспекти компетентності лікаря.
11. Психологічні характеристики, що сприяють формуванню комунікативної компетентності лікаря.
12. Етапи діагностичного процесу.
13. Комунікативні аспекти контактної фази первинної зустрічі лікаря з хворим.
14. Фаза орієнтації первинної зустрічі лікаря з хворим.
15. Психологічний зміст фази аргументації первинної зустрічі лікаря з хворим.
16. Психологічні аспекти фази коректування.
17. Психологічний супровід терапевтичного процесу.
18. Хвороба як самостійна психологічна травма.
19. Проблема формування залежності від лікарського препарату.
20. Психологічний зміст Ефекту плацебо.

Питання з навчальної дисципліни «Експериментальна психологія»

1. Експериментальна психологія як галузь психології. Зв'язок з іншими науками. Актуальні проблеми експериментальної психології.
2. Поняття парадигми в науковому пізнанні дійсності. Гіпотеза в науковому дослідженні. Класифікація гіпотез.
3. Характеристика наукової проблеми. Основні стадії розробки наукової проблеми.
4. Основні етапи проведення психологічного дослідження. Основні види планів психологічного експерименту.
5. Визначення “методології” та “методу” в експериментальній психології. Класифікація основних загальнонаукових дослідницьких методів.
6. Визначення та види валідності психологічного експерименту. Фактори, які порушують зовнішню та внутрішню валідність дослідження.
7. Загальна характеристика методів психологічного дослідження. Методологічний апарат дослідження: визначення об'єкта, предмета, мети, завдань психологічного дослідження.
8. Визначення зовнішньої змінної та способи контролю. Залежна змінна: параметри та способи контролю. Незалежна змінна, види та способи контролю.

9. Особливості впливу особистості експериментатора на проведення психологічного експерименту. Прийоми та методи контролю впливу особистісних факторів на результати дослідження.
10. Характеристика методів теоретичного дослідження (інтроспекції, спостереження, бесіда, “архівний метод”, тестування)

Питання з навчальної дисципліни «Основи психологічного консультування»

1. Специфіка психологічного консультування як різновиду психологічної допомоги. Предмет психологічного консультування.
2. Вимоги до професійних особистісних якостей психолога-консультанта.
3. Організаційні аспекти процесу консультування.
4. Основні етапи психологічного консультування.
5. Особливості сімейного консультування.
6. Права клієнта в індивідуальному консультуванні.
7. Принципи психологічного консультування.
8. Теорії та методи індивідуального консультування у світовій психологічній практиці.
9. Інтерв'ю як основний метод психологічного консультування. Основні фази інтерв'ю.
10. Техніки, які використовуються в процесі психологічного консультування.

Критерії оцінювання

Екзаменаційний пакет завдань складається з:

60 теоретичних тестових питань (загальної психології, вікової психології, соціальної психології, диференційної психології, педагогічної психології та клінічної психології);

Відповідь на теоретичне тестове питання оцінюється за наступною шкалою:

- 40 питань - правильна відповідь оцінюється у 3 бали,
- 20 питань - правильна відповідь оцінюється у 4 бали.

Оцінювання фахового вступного іспиту здійснюється за 200-бальною шкалою (від 0 до 200 балів). Мінімальна кількість балів – 0. Максимальна кількість балів – 200. Прохідний бал – 130.

Шкала оцінювання

«незадовільно»	0 – 129	Вступник розрізняє об'єкти вивчення. Вступник відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення. Вступник відтворює лише частину навчального матеріалу; виконує елементарні завдання.
«задовільно»	130 – 149	Вступник здатний до відтворення основного навчального матеріалу, може повторити за зразком певну операцію, дію. Вступник відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правила, визначення, поняття. Вступник виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його(її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при

		виконанні завдань за зразком.
«добре»	150 – 179	Вступник правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії . Знання вступника є достатніми, він (вона) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його (її) логічна, хоч і містить певні неточності. Вступник добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
«відмінно»	180 – 200	Вступник має повні, глибокі знання, здатний (а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Вступник має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, вміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми. Вступник має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Вміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрушко Я. С. Психокорекція: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 212 с.
2. Ахмедов К.В. Клінічна психологія в експертній діяльності: практикум : навчальний посібник / заг. ред. В.Є. Луньова. Одеса: ОН МедУ, 2015. 301 с.
3. Баклицький Іван Олександрович. Психологія праці: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 655 с.
4. Бочелюк В.Й. Педагогічна психологія /В.В.Зарицька. Київ: Центр навчальної літератури, 2006.
5. Буленко Т. В. Соціально-психологічні основи функціонування сучасної молоді сім'ї. Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. № 9.
6. Вагабова А.О. Психологічний аналіз категорії переживання у зарубіжній та вітчизняній психології. Актуальні проблеми психології, Том 1, Випуск 57, 2020. С.59-66.
7. Панчук Н.П. Порівняльна психологія: Навчальний посібник. Кам'янець Подільський: ПП «Медобори-2006», 2019. 206 с.
8. Долинська Л. В., Лисянська Т. М., Ширяєва Л. М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. упоряд: Київ : Каравела, 2014. 488 с.
9. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб.. 4-те вид. випр. й доп. Київ: Каравела, 2014. 400 с.
10. Волошок О.В. Практикум із психології: навч.-метод. посібник / О.В. Волошок, М.Б. Кліманська, О. С. Штепа. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 96 с.
11. Волошок О.В. Практикум із психології: навч.-метод. посібник / О.В. Волошок, М.Б. Кліманська, О. С. Штепа. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 96 с.
12. Гальчук, О. Я. Клінічна психологія [Текст] : навч. посіб. Київ : Атіка, 2012. 216 с.
13. Горбань Г.О. Особливості співпраці практичного психолога та учителя в умовах кардинальних змін в освіті . Педагогічний процес: теорія і практика. 2018. Вип. 3 (62). С. 37–43.
14. Горбань Г.О. Принцип екологічності в діяльності управлінця. Екологічна психологія: хрестоматія / за ред. Ю.М. Швалба. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. С. 33-39.
15. Дєдов О. Діагностика готовності дітей до школи. Хотин, 2014. 194 с.
16. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2021. 368 с.
17. Данюк В. М. Менеджмент персоналу : навч. посібник / Петюх В. М., Цимбалюк С. О. Київ: КНЕУ, 2014. 398 с.
18. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 456 с.
19. Євтух М.Б. Педагогічна психологія: Підручник / Лузік, Н.В. Ладогубець, Т.В. Ільїна. Київ.: КондорВидавництво, 2015. 420 с
20. Жуков, С.М. Історія психології [Текст]: навчальний посібник / С.М. Жуков, Т.В. Жукова. 2-ге вид., доп., випр. і перероб. Київ: Кондор, 2009. 232 с.
21. Варій М.Й. Загальна психологія : підручник : у 2 т. Львів : Апріорі. Том 1. 5-е вид., виправл. і доповн, 2016. 382 с.
22. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2020. 163 с.
23. Христюк О. Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с.

24. Козловська Е. В. Психологічна готовність молодого подружжя до гармонізації стосунків : дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2010.
25. Коновалова, В.О. Юридична психологія: підручник / В.Ю. Шепітько. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 240 с.
26. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
27. Максимова Н.Ю. Основи психології девіантної поведінки. [Текст]: підручник Н.Ю. Максимова. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
28. Мельничук, Оксана Богданівна. Психологічна діагностика [Текст] : навч. посіб. Київ : Каравела, 2013. 316 с.
29. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування: навчальний посібник, Київ: МАУП, 2004. 152 с.
30. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб / за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-тє. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.
31. Роменець В.А. Історія психології: ХІХ - початок ХХ століття : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2007. 832 с.
32. Стуліка О.Б., Захарченко О.О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій військовослужбовців в контексті адаптації до умов мирного існування. Вісник ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. Психологія. Випуск 62. Харків: ХНПУ, 2020. С. 229-242.
33. Стуліка О.Б., Ревякіна О.І. Особливості трансформації образу «Я-педагог» в структурі Я-концепції особистості в умовах сучасності. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Психологія". Випуск 64, 2018. С.61-65.
34. Стуліка О.Б., Шарлай Н.О. Особливості впливу психологічних меж особистості на формування метафори власного життя у юнацькому віці. Вісник ХНУ ім. Каразіна. Серія «Психологія», 2019. С.75-82
35. Стуліка О.Б. Особливості трансформації позиції «класний керівник» в структурі професійного образу особистості. Вісник ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. Психологія. Випуск І (57) Харків: ХНПУ, 2018. С.313-325.
36. Стуліка О.Б., Харитинюк В.М., Севідова О.В. Соціально-психологічні та особистісні чинники виникнення сімейних протиріч в молодих сім'ях. Молодий вчений. 2020. № 12.
37. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.
38. Тищенко Л.В. Майбутнє і сьогодення студентів з обмеженими функціональними можливостями: психологічні аспекти Монографія (у співавторстві) Л.В. Тищенко, Ю.М. Швалб. Київ: Основа, 2015. 240 с.
39. Тищенко Л.В. Психологічна структура ментальної моделі управлінця як чинник екоорієнтованої управлінської діяльності. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Житомир: «Вид-во ЖДУ ім. І. Франка», 2017. Том VII. Екологічна психологія. Випуск 44. С. 265-273.
40. Тищенко Л.В. Самоідентичність особистості як загальнопсихологічна проблема. Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. Т.2 Випуск 10(91). Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. 368 с. . (Серія «Психологічні науки») С. 299-303.
41. Тищенко Л.В. Тренінгові технології у роботі психологічної служби вищого навчального закладу: навчальний посібник / за наук. ред. Н.О. Євдокимової. Миколаїв: Іліон, 2013. 558 с.
42. Ткаченко О.М. Принципи, категорії і методологічні проблеми психології Психологія і суспільство, 2009. № 1. С. 44-133.

43. Кириченко, В. В. Психологія праці та інженерна психологія: навчальний посібник. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, Житомир, 2022.
44. Циба В. Т. Теоретичні засади соціальної психології: системний підхід : монографія. Київ : Університет "Україна", 2011. 359 с.
45. Швалб Ю.М. Психологічні механізми соціалізації особистості в онтогенезі. Монографія. Київ, 2020. 214 с.